

Бесіда

ZARZAD GLOWNY
STOWARZYSZENIA LEMKOW

* * *

ГОЛОВНИЙ ЗАРЯД
СТОВАРИШНЯ ЛЕМКІВ

ЛЕМКІВСЬКИЙ ТРИМІСЯЧНИК * РІК ВИДАНЯ III, № 3-4(8-9)1991 * КРЕНИЦЯ

Тота стріча дозрівала од початку літа. Втодми бо, 30-го червця, на першым поконгресовым засіданю Інтеррегіональної Ради Русинів в Меджелабірцях збесідували мы ся конкретнійше. Пан Гавриіл Колесар з редакції "Руского Слова" повіл: "Ніт справи, - в чым лем буде можливе - поможеме.

Таким чыном, по пару місяцях, гардого осіннього дня, 5-го листопада заіхало перед

"БЕСІДА" ГОСТИЛА "РУСКЕ СЛОВО"

ІРИНА ГАРДИ-КОВАЧЕВИЧ

НАСЛІДСТВО

Дідо мій,
што мено мал
як полудньовий дзвін
(я ем лем долго вірила
в валалі
же дзвін
по ним окрещений),
бранками городил
млады ягідкы
най іх не поламleme
серед дітинячых забав;
а не дочекал
хоц раз ся напити
зо свого ягіднича.

Мої родиче
Гробовец уж маот на теметові
(Най мы ся не стараме
і не мучыме кед одмидут),
а отец ся роззерат
за новом одніном яблони.

Діти ся мі подріжняют
коли ся мучу
зо зложеныма дієсловыма
і радят зберати взоры
до вышываюк
нич на емериттуру піду.

Я ся іх звідую
закля до дайкой Америки
піду бавити іх діти:
кед не буду знала
по англицыкы
як навчу сусіду
печм капуцаныкы.

дім биле авто
з котрого вы-
сыпало ся че-
тверо радис-
ных, полных жы-
тя люди. Троє
знаемых, ішы
з I Світового
Конгресу Руси-
нів: Наталія
Дуаш - выдат-
на молода по-
етеса, спом-
неный уж Гав-
риіл Колесар
і Ярослав Са-
бол - Ведучий
Інформаційной
Комісії Рус-
кой Маткы. Кру-
жок знаемых
побільшыла І-
рина Гарди-Ко-
вачевич, хоц
середнього по-
коління - уж
легенда рус-
нацкой куль-
туры.

Приіхали
поділити ся з
нами досвід-
(прод. на с.6)

СПІЗНЕНЕ СЛОВО О ВАТРИ

Стыд ся признати, але
того рока першыраз был
ем участником Лемківской
Ватры на Чужьні. І як бы
справы не обертал, з ко-
трой страны бы на но не
смотріл - стыд! Бо то уж
не третя, не четверта, а
еденадцета! Таке лінив-
ство то уж - як повідают
Росіяне - "не случай, но
прямо привычка". Андрій
Копча (кед бы был на за-
хідніх ватрах од почат-
ку) повіл бы о такым при-
падку: "Прошу Панства, то
ігноранция". Зас Ярослав
Горошак - Він был не лем
душом, але і корбон, ко-
тра крутила в часах яру-
зелькы західній лемків-
скій світ - мал бы охоту
(хоц того не зробил) по-
вісти: "Як біда коло...
кута - та до покуты". Што
бы я Йому одповіл, кед бы
Він мі задал таке звідан-
я? Га? Нич бым не одпо-
віл - бо была бы то іс-
тинна правда.

(продолж. на стр.7)

ПО ВЫБОРАХ

Од wyborів до Сейму
і Сенату РП кавальчык уж
часу за нами. Нас барже
інтересували (кед інте-
ресували) тоты першы. Гва-
рю - кед інтересували, бо
Стоваришня Лемків зде-
цидувало не выставляти
(продолж. на стр.2)

Великій забутий

Біжучий рік значить 170-ту річницю народин видатного креничана, великого сина Лемковини - Архиепископа Іосифа Сембратовича, Митрополита Галицького.

В метриканній книзі грекокатолічкй парафії в Крениши, ведений руком о.Тевдосія Сембратовича выкаліграфувано ден, місяц і рік народин малого Осифка. Ігомність Тевдосий, в думі своїй вітцівській не передвиділ будучой велькости сына, бо ачи был бы дописал при тій даті што был то ден прекрасний, сонечний, ясний. А може такій не был? Може лем рано стало погідне а пізнійше, під полудне пришла злива, а гу вечеру і слота - хоц вікна дерками позавішай, жебы не видіти як

маленькы шьбыкы осіню плачут? Може было акуратні так, як в самым пізнійшым жыттю великого Лемка, в молодости - дуже сонця, в квіті віку - дуже славы, в осени жытя... Тфи! Шкода слів глядати. Хыбаль бы іх в Тургенева пожычыти, повісти о тій осени жытя - "живые мощи", холяча смерт.

Але зачнійме од початку, як повідают Лемкы - зайде од переду.

Вродил ся Іосиф Сембратович на фарі спомненого свящ.Тевдосія Сембратовича дня 8 листопада 1821 рока. Гімназиальны науки вьвчувати зачал в Санчы, кінчыл зас в Перемьшли, де талант його достерюг епископ Іоан Снігурській і післал го до Відня студіювати богословія. На ведию своїх 24 уродин, 7 листопада 1845 р. приял священничий сан заховуючы целибат. Так поступлювано приготовлюючи кандыдатів на князів Церкви, бо як знаме - так, як православне, тогочасне грекокатолічкє духовенство перед прынятом священства вступлювало в брачны звязкы. Вьбір кандыдата до великих шьчытв вказувал ся трафным. О рік Іосиф Сембратович докторизував ся в Римі і обнял становиско префекта Духовной Сімнарїи во Львові. В році 1853 авансувал на віцеректора Руской Духовной Сімнарїи во Відни штобы по пятох роках вернути до Львова, але уж не на "старе сьмітя", а як доцент, пак професор Львівского Університету. Не загрїл ту долго місяця. Ішы того самого, 1858 рока покликано го до праці в *Congregatio de propaganda fide* (Конгрегації поширюваня віры).

Маючы дуже заняте та не забывал о рідній Крениши, та в 1865р. приїхал ту зо шырокого світа в особливий ціли. Уж як тыгулярний Назіанзинській єпископ прибыл ту враз з церковным причтом, жебы посвятити підвалины новой церкви. Великій будівничий міцно стоячой до днес святини, о.В.Жегестовскій мал подібно повісти втовды до його Преосвященства: "Ту буде начальна кафедрал Лемковини". Традиция не переказала нам што одрж втовды И.П. Кір Іосиф. Дунам - промовчал тоту,

милу його серию дигрессию, уопорнюючи потомків на смутну будучність його власний смуток не проявив ся іші втовдв в реальнім виді. Велика особовість кликала го на высоту. Не треба было долго на ні ждати. По пару роках єпископських послуг, дня 18 мая 1870 рока, в цілм достоїнстві засіа на стільци Галицького Митрополиты. В 49 весні жытя, по роках нибь недолгих, але трудолюбивых, почув ся ту як на достаточном певным ґрунті. Хоцьбы лем прото, што гідність, какой ся удостоїл держано в часах спокою і згідні з традиціом – досмертні. Почув ся на тівко певным, жебы по дорозі, котру перешол, жмудній, аж до покори консеквентній, вернути... під стріхи, до народу. Не з душом, бо тотя николи народу, його найскритышх переконань не лишыла. Вернул з голосно вповіданьма архіпастырськыма посланьма, з конкретным діяньма.

От, з маленького, затраченого междє горани селечка – Камяной блиснул талантом в санецкій гімназіі Миколай Малиняк, але його оетц тєся нич понад гімназію вытєсати му не міг. Завдякы поночы Митрополиты Малиняк в 23 році жытя (о рік скорше од меєнаса) был уж доктором богословія і, на додаток – філософії. В трагедії, яку принесло му жытя, тіж – ци не перевершыл меєнаса? Але не о ним мамє днес бесідувати.

Вернийме до Кір Йосифа, Митрополиты, спрїбуйме зазрїти до його душы, той душы – частичкы народу. Або – ні, наразі – ні! Дїхдийме з тым. Аж мал він буде достаточном дуже часу, жебы побесідувати з нами, пізрїти на жытя з горы.

Наразі... Наразі є рік 1882. В славным місті Лева уж севий тыхден точыт ся голосний "політичний" процес, знаний під гослом "Процєс Ольгы Грабар і товарішів" (О. Грабар – дівка выдатного будитєля Русинів Закарпатя А. Добрянського). Група священників і світской інтелігенції попереуча, а бодай лем симпатизуюча дужнян сєлян з Гниличок к/Збаража, котры здецидували ся вернути до православія – остане

посуджена о про-руську (-російську) діяльність здужуючу до одорваня східной Галиччыны од Австрії. Зашмарїня то, очевидні, выдумане, бздурне. Розуміют тото присяжы, кєд выроки западают, повісти мож, символічны, в однесіню зас до декотрых аж і – "уневиннючы". Западат єднак єден важкій вырок, уж не од судовой страны. Його Высокопреосвященство Кір Йосиф отринує безальтернативну "пропозицію" зрєчєнья ся митрополитичого престола.

Котрий дорога до Риму? Тяжко зраховувати. Тото лем є знанє, тото лем є певнє, што то остатня його дорога до "Вічного Міста". І не стєлит ся она – она стєє ся дорогом выгнанця. Што за парадокс – быти зосланным до... Риму. Так, то найпєвнїйше місце для непокірного Русина Ту мамє добру охорону, мамє спокійні жыти... аж до самой смерти.

Не вєзрїт уж більше Його Высокопреосвященство улюбленой Галиччыны, рідной Крениці. Ту буде тужил великом, долголітньом тугом. А там далеко, дєси в Карпатах тужити будудт за ним. Бо часы придут паскудны, а на галицькым митрополитичым престолі сїдїа буде ліпкій выслуґувач. З глибокым зітхнїньом будудт споминати вірны Русины Кір Йосифа. А кєд уж по Львівськым Провінциональным Соборі выдрє ім латиньшма такой вшыткы святости – прихїають до Риму великом делегациjom, хоць лем поклонити ся Його Русинській Святости.

– Чом так з Вагы зробили, Владыко – звїдают (а з нима і я) – ци про тоты марны Гниличкы? Прєшї Вы ся в тото не ангажували...

– О, видите, діточки – праві добрі думате – зато мя і выгнали, же єн ся не ангажувал. Зрештом, то был лем претекст. Я бы не дал знєсти трираменны крєсты. Знесли мене Звєвисто тєчє Тыбр помєдже гор бани Риму. А дєси там, при Piazza Scropha 33 стоїт (ци стоїт ?) дїм, в котрым, на 75-ым році, закінчыл жытя Йосиф Семератович.

ЗА ГОРАМИ * ЗА ВЕЛЬКОМ ВОДОМ * В СТЕПІ * ЗА ГОРАМИ * ЗА ВЕЛЬКОМ ВОДОМ

Нетьшова, тота днешня - уж з коротком традици-
йом - сторона. В попередній "Бесіді" обіцяли
ня Чытачови репортаж зо степів, отже тринане
сь выреченого слова. Понищане допис опубліку-
ваний через "Голос України" (42/91), пера Юрія
Нестеряка пн.:

Відлуння старого дзвону

Церковний дзвін не-
сли на руках. Дзвін був
важкий і предавній, як
гори. Освячений прапра-
дідами на всілякі сти-
хійні лиха, не раз ря-
тував врожай - рятував
життя... Диміли Бески-
ди, ревла худоба, пла-
кали діти. Село висе-
лювалось. Віру забирали
з собою.

Дзвін вклали на сі-
но посеред скотного
вагону, а довкола - і
кони, хоругви, церковне
начиння. Сільський свя-
щенник плакав, як дити-
на (він відчепить сво-
го вагона десь під
Львовон), інших потяг-
нуть далі - у невідомі-
сті.

*Лемківщина - таку
назву етнографічної о-
бласті Центральних Кар-
пат стерли з топогра-
фічних карт і лиця зем-
лі.* [...] Ред.]

Жили на цих землях
працьовиті і дружні
люди. Жили... Навесні
45-го одвічний карпат-
ський народ - лемки -
переселився "до Росії"
Навіщо? "А там, кажуть
від добра - ковбасами
б'ються.

*9 вересня 1944 року
в Люблін підписано у-
году між Польським Ко-
мітетом Національного
Визволення (ПКНВ) та
урядом Радянської Ук-
раїни про добровільне
переселення українців*

*з польської дрежавної
території на Україну,
а поляків з УРСР у
Польщу.*

Кошки, клунки, міш-
ки з зерном, впереміж
з хатніми речами. Пере-
лякані діти біля зди-
чавілої од страху худ-
доби. Крик, гвалт, плач
- ніби знову війна.

"Лишень пережили дру-
гу страхітну войну. Ду-
мали, хоч тепер дасть
Пан Біг троха спокою.
А тут, кажуть, пересе-
ляйтесь, кажуть - так
треба, бо є таке рі-
шення. Тенний був нарід
не тямив політики: хто
то рішення надумав, ко-
му то треба?"

[...] - Ред. "Б")

Ешелон гнали через
усю Україну. В одному
вагоні дві-три родини
(було й по шість), ра-
зом з усім хатнім на-
чинням. У іншому - ху-
доба. Духота, мухи, смо-
рід. Подовгу стояли на
перегонах великих міст
Іхали вже більше міся-
ця. Ті, хто агітував за
переселенням (були тут
ще в першу світову),
роздивлялися і... ні-
чого не впізнавали.

Поїзд зупинився се-
ред степу. Всіх виван-
тажили прямо в поле.
Приїхали! Куди й наві-
що? Паровоз свиснув
востаннє й розтанув, а
з ним, чомусь і надії.
До обрію - голий степ:

"Спаси і помилуй мя,
Господи!"

Гарби, запряжені во-
лами, приїхали десь над
вечір. Повантажилися -
з Богом! А дзвін не по-
ністився. Куди він по-
дінеться? (Кони роз-
крали ще дорогою. Не
всі, але добру полови-
ну).

Коли агітували за
переселення, обіцяли що
селитимуть усіх разом,
кожне село - як було
вдома. Обіцяли, що збу-
дують церкви, школи...
"Хто обіцяв - нехай то
все дає!". Ще довго по-
тім шукали лемки один
одного по різних обла-
стях України: брат роз-
шукував брата, сусід -
сусіда. Ніхто їх тут не
чекав, не готувався до
їхнього приїзду, як
розмальовувалось у ві-
дозвах та агітаціях. Та
й на що можна було
сподіватися?

*Переселення мало
відбуватися й відбува-
лось на кошти держави.
Слід згадати, що уряд
УРСР, беручи до уваги
важке становище ПНР,
вирішив покрити всі
кошти переселення як з
України в Польщу, так і
з Польщі на Україну.*

"Там, де нас приве-
ли була страшна бід-
нота! Ще й настала не-
видана посуха. Так зем-
ля вигоріла, що аж зчер
воїлася і потріскала.
Люди голодували.

Жінки полишилися
без чоловіків, чіпляли-
ся до наших мужчин. Ка-
зали: "Ти пожила з чо-
ловіком - вистачить. Те-
пер ми поживемо". Ми не
звикли до такого, не
розуміли тої культури.

(продолж. на стор. 10)

"БЕСІДА" ГОСТИЛА "РУСКЕ СЛОВО"

(Продолження з сторони 1)

чнями в будівництво духового народного життя, привезли нам парадесят цінних, найнївше своїх видань; тоньшк, грубшк і грубезншк, з дїдини літератури, языкознавства, етнографії; аналогій, альманахів, популярнїх і науковїх періодиків.

Та головном цілю приїзду было заїнсталюваня в нашїх компютеровїх застави потрібнїх програмів. І за того взяв ся з маршу Пан Гаврїл Колесар. Трудил ся до вечера, а і цілий другїй ден. Казал компютерови писати нашї букви, **ы, е, г** - малы бїльш, тоньш, грубш, похылєны. І нас вчыл. І нас нагварял - робте вшегко, жебы ішы замінити тоту друкарку на лясерову, товди букви будут такы крас, округлицькы, як вашы лєнківскы дївчата (певно ся засмотрїл на Лїдку і Йольку, котры враз з Мірком привчували ся до компютерового ремєсла).

На вечер зышло ся дакус нашк крєчичан і засїли мы до духовой гостини.

Розпочала єй Ірина Гарди-Ковачевич, авторка пару збірок поезїї, в тїх поезїї для діти, котра нас найбарже інтерєсує - з той простой причынн, же мало наме того роду літератури. З "Антологїї діточой поезїї", в котрїй є такой авторком вступу і выбору, прочтала вязанку чудовїх верши, в тїх лєм єден (певно через скромнїст) - свїй.

Дозрїлу поезїю Наталїї Дудаш, котра выступила яко друга, - знам не од днес. Треба єй слухати в такїм скуплєнїю, як слухат ся клясычнїх музкы. Може зато Панї Наталїя выбрала на тот вечер (де бїльшїст слухачи стрїчала ся з языком Руснаків бачванскїх першыраз) легшу може дакус форму - єсей. В своїх "Бабках з капусты" намалювала нам Енди Ворхала в так заскакуючїх образах, якбы то зробил він сам.

Панове Гаврїл Колесар і Ярослав Сабол представили нам організаційну сторону їх народного життя. "Кєд хцєме выдати книжку - гварїл Пан Колесар - і бракне нам на то фондів, накладеме "контрибуцію" на вшегкїх нашк Руснаків. І кождий

ся повинє, бо через тїх парадєсят років добрі ведєной народной справы навчыл ся чути таку потребу".

Як навчїти нашк Лємків такой благородности, чым промовити, жебы офїра давана на народну справу розумлена была як повиннїст? Як збудувати здоровы підвалины в так нездоровїх обставинах?...

Такы звїданя, такы заздрїсны думкы не лишали мя коли єм ся пращал з дорогыма Гїстни, коли бїлє авто выхало з подвїрця і скрыло ся за горбком... Дай Вам, Боже, щасливу дорогу, захорон Вашы телы хыжы! Того сполнїня треба Вам тепер найбарже.

(пт)

І В НАС ЗМІНЫ

Дня 10-го листопада одбыло ся в Лїгницї зобраня Головного Заряду Стотварїшнїх Лємків.

В деннїх порядку зобраня найважнїшом справом - по принятю писєнной резїгнації Пана Адама Барны - был выбір нового Секретаря Заряду. Остал нин ШТЕФАН КОСОВСКІЙ, дотеперїшнїй Скарбнїк. Свою функцію передал новому Членови Головного Заряду СЛ. Є нин ПАВЕЛ СТАФІНЯК. Тот подїл рїль узнати мож за трафнїй. Новїй Секретар, як абсолютент українского лицєу (біографїю єн, в 4-5 номерї "Бесїды") нас для дїяльнотатнїх потреб нїцїня атут - знаємст чуждой, так потрібной в днєшнїх політїчнїх реалїях, новы. Зас свїжїй Скарбнїк знає свою ролю - як мало хто. Профєсїйний економїста, провадил рахункы великїх підприємств (м.ін. Гута Мїди "Цєдїня"). Мож вїрити - не доведе нашой народовой господаркы до банкруцтва.

На зобранїю піднято ішы пару, менше і бїльше важнїх справ. Серєд нїх: купно новой єсерокопяркы Сапон А3, полагаджїня дїстрибуції прєсы, в тїх і прєсы выдаваной через нашы братнї організації з Інтєррєгіональной Рады Русинів.

Наступнє зобраня 21 грудня. Треба мати надїю, же принєсе оно потрібнї рїшєня, о якїх написати буде - сама радїст.

ОЛЬГА КАНЯ

СПІЗНЕНЕ СЛОВО О ВАТРИ

Лемківсака Ватра (в Горах) была для мя вшыткым. Ничого, што міг быи назвати важным, поза ньом ем не виділ. В ostatnich роках боял ем ся о ню, чого выраз дал ем в публикациях "Голосу Ватры". Боял ем ся, з пророчым видіньом, же вознут нам ей "Чужраїнци". Тото названя то не образа братнього народу. Хто знае танту культуру - знае і тото, же так назвал псевдо-Українців сам великій українскій poeta Іван Франко.

"Взяли мі ей поламали і коріня порубали" - як співали в народній співанці. І треба было - хоц і тепер професійны обовязки не пушчали - зобрати ся на одвагу і поїхати на тот Захід. Чом "на одвагу" - повім даколи, гу старости.

Яка ес смутна, земля шлеска. І хоц чую до ты великій сентимент, бо ту, 10 км од Михалова, зышло мое дітинство - смутна ес, і тильо! Тот ліс, втяій рівно перед горизонтон, штучно засаджений, як садна любов. Та - хцеш, не хцеш - нус любити.

Дунам, же сцену треба было поставити на фоні того кавальчыка старого соснового ліса, перед жменьком красы, так жебы ся было мож скупити, зачпыти зір на зеленых іглах, мати зверенены очы - завсе на Схід, на полудньовий Схід. А так, стратила ся тота, хоц велика і прекрасна сцена - як в Чортонлицьком Степі. Жебы чути ту тепло, треба бы скликати не три, а тридцет тысячя люди. Тепла треба глядати там, де го нее на што ден, красу треба цінити там, де ей треба глядати.

А програм? Знан, же організаторы вложили дуже праці (одкале я тото знан?), жебы был интересуючий, як найкрашій. Ци міг быти крашій? Ні! В наших обставинах, наразі - крашій быти не міг. Таке наше закыхане шеста. Там (ту), в Горах, кед Ватра была ішы лемківска - час был тяжкій. Тепер, кед бы зме ю ішы дотримали, могло бы на ню доїхати зза хырбета десяткы русинскых ансамблів. Ту, на Чужну приїхати не могли, бо далеко, бо в обчын краю грошы сут завсе три раз дорожшы. А мы заплатити не мане чыи. Але ци на правду не мане?

Ано, Братя - Ленкы, зомнарме ся перед Ватром на тоту ціль - але ку-

пом - хоц лем по десятиці, двадцетці і будене мати густо выполнений ватрянній час, будене мати чого слухати.

А з того, што было - што было найкраше? Діти! Нашы коханы лемківскы Діти. Ех, Тонку, в бетярскым капелюшы - з паличком! За пару років поведеш - як конференсье - Лемківску Ватру на Чужні, воруже Ти тото. А Ты, дівчатко з Глогова (выбач - не памятам Твого імена), приспособ на рік власній речіталі, бо понад конкурс, як і понад діти - уж вырасташ.

Так ем хтіл написати тепло о Вас, Пані Марійо - наш соловію, Тобі Андрию подякувати за поневераний лен і не лен, Ван, Пане Михале - за витаня (не лен мене), вшыткым Вам - не названым по імени. За труд, за серце. Та што ту, в маленькій "Бесіді" надякуеш, хоц ес і дяк...

А Тобі "Лемковино", котра одходиш? Як Ти подякувати за тот остатній (?!) концерт? Як Ти подякувати за ТОТІ roky? А Тобі, Брате Ярославе - за вшытко, што было по тым, коли тонько было. І за тоту потрясаючу остатню (?!) маніфестацию. Буде ей роками памятало незалродане серце! Але, видиш - час на такы серця уж ся кінчыт. Входит рыноква господарка, безпардоново; без сентиментів. Танцувал, гулял буде тот, хто хоц на туле ухо, але за собом плечы, підграваны подувом од полудньового моря...

Коли то мы, не загубившы серця, потрафиме быти братом Сима і Яфета?

...

Приїхам до Тебе, Ватро, кед приде літо і пахла буде західня сосна. Приїхам, хоц одвык ем іздити в танту страну. Приїхам. Бо дакус правды є в тым, што мают написане на своїй емблемі бачванскы Русины - "Вітчывна там - де розум"!

Мурянка

ПЕРЕПРАШАМЕ !

В попереднім номері "Бесіды", на листі офіродавців, під числом 231 блудно опублікували мы іня офіродавчынї. Повинно быти: Русинко Є в а. Пробачте.

РЕДАКЦИЯ

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

IV СВІТОВИЙ КОНГРЕС СХІДНОСЛАВЯНСЬКИХ І СОВІТСЬКИХ ДОСЛІДЖІНЬ

Тема о котрий трактує пониший текст была дост широко коментувана, передовшыткым в українскоязычній пресі. Нашык о тым голосів было мало, прото – хоц справа дакус притихла – не згршіме, кед вернеме до ней, довідаме ся о ній з першой, компетентной руки. (РЕД.)

IV Світовий Конгрес Східно-славянських і Совітських Досліджень (Англія, Гароґейт 21-26.VII.90) одбил ся дост шыроком одголосом в нашым світі. Было для того пару причы. По перше, аж двараз, в двох панелях порушена была карпаторусинска (руснацка, лемківска) тематка. По друге, брали в них участ представителі ріжных русинських осередків в світі, медже інчыма і представителі Лемків з Польщы. По третє, презентуваны там становиска не были едносторонны, представлено аж і скрайні одиінны погляды на русинску справу, што мало шырокій одголос в пізнійшых коментаріях. По четверте, декотры доповіді написаны і выголошены были в народных языках, ін. в лемківськым, ци языку Русинів бачванськых.

Во взгляду на тото, же цілий конгрес был в Польщы коментуваний дост шыроко, не буду уж бесідувала о його загалній структурі і організаційных założынях. Спомнути лем треба, же на так поважnym світовым форумі і в спосіб так шыроко і інтересуючо подуманий, тематка русинска презентувана была хьбаль першыраз. Попереджувала, правда, тот конгрес наукова конференція о Гонолюлю в листопаді 1988 рока, де мала місце панельова дискусія на тоту тему, але брали в ній участ головні представителі американского наукового світа (П. Й. Бест, П. Р. Маґочий, П. Й. Потічний, О. Грабович). Зaslугом двох першых было появління ся русинской проблематкы і на IV Світовым Конгресі

в Англії. Назвиска тоты не сут для Лемків обчы.

Проф. П. Бест, політольоґ з Університету в Нью Гевен, Лемко з походжыня, гіст Лемківськых Ватер в Вортнью, проблематком лемківском занимат ся од недавна; презентує становиско описуюче, систематизуюче ріжны явиска з нівшой історії Лемків даючы рівноправне місце ріжnym поглядам і орьєнтаціям. Панель zorganizуваний через него в Гароґейт подуманий был як двогодинна дискусія, участники котрой мали бы можливість зорьєнтувати ся хто серед сучасных науковців яинимат ся русинском проблематком і створити групу одисні той тематкы. [(...) - Ред.]

Назвиско организатора другого "русинского" панелю, Проф. П. Маґочия знане ест во вшыткых частях русинского світа. Голова Кафедры Українознавства на Університеті Торонтоньскым, Ведучий Карпаторусинского Дослідного Центра в Америці, автор понад 200 прац з карпаторусинской проблематкы – ест найповажнійшым світовым авторытетом в тій дідині. Великы контрроверсиі серед части науковців привыкненых трактувати понятя Русин, Руснак, Карпатска Русь як понятя історичны збудили погляды Проф. Маґочия, котрий стверджуочы перетриваня культур русинських, дає Русинам право быти четвєртым східнославянськым народом.

Панель zorganizуваний через Проф. Маґочия мал наголовок: "Перетриваня регіональных культур, Русины, Українці в Карпатах і поза їх границями". Цільом його было зобрати спеціалістів зо вшыткых части "землі Русинів", жебы представити і перидискутувати проявы і перспективы розвитку русинской культуры в ріжних регіонах. До участи в панелю Професор Маґочий запросил науковців презентуючых ріжны погляды в русинській квестії. З України приїхал Др Олекса Мишанич. В своій доповіді "Доля регіональных культур – від підкарпатських русинів до закарпатських українців" дал він шырокій огляд історії Закарпатя і перегляд прац історичных, новознавчых, літерату-

рознавчкь і етнографічнкь однісі того регіону. Головну вагу положж на розсуджжю народовой принадлежності Закарпаття. Бесідуючы о зложеній політїчній ситуації того регіону протягом віків, Др Мишанич категорїчно стверджат, што "Закарпаття - це споконвічна українська земля, заселена українцями..." (стор.5) і што "Закарпаття у 1945р д о б р о в л ь н о (підкр.Автора) предналось до Української РСР хоч деякі зовнішні фактори прискорили і деформували цей природний історичний акт (с.3). Але рівночасно з так без вантпливости сформульованьма стверджжянями Автор зауважат непокоючы явиска. Коли по 1945 р. "Здавалось, що назавжди розв'язане і національне питання.. (с.3)...нині, на 45-ну році радянської влади на Закарпатті, якась частина творчої інтелїгенції починає віджреуватися від України, віднежовуватися від Галичини, зрїкатися української мови і культури? Чому починає віджреуватися ідеологія карпаторусинїзму, яка давно пережила саму себе? Звідкі взялось намагання знову створити окремий карпаторусинський народ з його орієнтацією на Угорщину і Чехо-словащину, неприязнь до українського народу, його мови і культури, на створення свеї окремїшої мікромови і мікрокультури...(с.6). Причыны вшыткь тьх "бїд" видит Др Мишанич в комунїстичнкь порядку, якїй од 45 років гнобил цілу Україну, не лем Закарпаття і котрий причынил ся до "українофобїї", яка тепер планує на Закарпатю. Вьником той "українофобїї" єст створїня в лютым 1990 р. в Ужгороді Товариства Карпатскьх Русинїв, котре ставлять вьжше перерахувань "намагання". Саму ідею покликаня і діяльніст Товариства оцінят Автор доповіді барз негатьвні. Стверджат, же заложителї Товариства (група творчої інтелїгенції) презентуют "полїтїчне русинство", котре не нанич спільного з "народнкьм русинством". Простий нард має право чути ся Русинами, бесїдувати на діалекті і так буде ішы через сот-

кь років, але інтелїгенція мусят знати історїю, послугувати ся літературнокь мовом, вьвьяляти національну свідомїст (очьвидні українску).

Подібний погляд на справу русинску запрезентувал представник слїдуючого русинского регіону- русинскьх земель в Словації, Др Микола Мушинка з Пряшова. Понятя "Русин", "русинскїя" рахує він старшыма сьнонімаїмь термінїв "Українец", "українскїя" і твердїт, же "русинь Чехо-Словакїи являються составной частью украинского народа" (с.6). Але і він, подібні як Др Мишанич не скрывает "гіркої правды": "Коммунистическая партия Чехо-Словакїи пришедшая к власти 1948 г. провозгласил всех русинов украинцями, считала национальный вопрос на Пряшевщине решеным. События последних месяцев показали, что это не так. Подавляющее большинство русинского населения и впредь предпочитает более разумным декларировать себя словаками чем украинцями..."(с.6). Причыны такой ситуації глядат Др Мушинка тіж в зовнішніх чьнниках, - в вьжшости Чехо-Словакїи над Українокьм під вьглядом еконїмічного рівня жьтя і політїчнкь свєбїд. Барз інтересуючы в тії доповіді сут приведены статїєткь образуючы страшні ефекты нашаренокь силом українства населїню, котре за Українцїв ся не уважат. В 1930 р. офіційны списы занотували в Словації 90.824 особи русинской національності. Уж в роках 1944-45 чєскы і словаккы власти "направлялись советскими экспертами...стремились строить национальную политику среди русинского населения на украинской основе. Ни интеллигенция ни сельское население в преобладающен большинстве не приняли украинской ориентации..." (с.6). Вьником того сут ефекты спису населїня в 1980 р.(без можливости вьбору терміню "Русин");за Українцїв подало ся 37.312 осіб. Зас число українскьх основнкь шкїл зменшалось з 245 в 1955 р. на 25 в 1980, з 9 середніх шкїл остала лем єдна.

(Закінчєня в наст. номерї)

Відлуння... дзвону (з боку сторони 5)

У жінки по-сусідству не було, ну, зовсім нічого, одна спідничина з плащ-палатки. Боже! Отак цілий тиждень в колгоспі, потім випере, висушить на припічку і знову одягає.

Різали на куски гарбуз, пекли - то я була вся їжа. Ще з нами ділилися..."

Серед лемків почалася страшна епідемія малярії. Все більше зростало бажання повернутися назад. Одночасно поширювалися чутки, що будь які переїзди каратимуться владою. Так лемки вперше зіткнулися з новим для них словом - репресії. Кілька жінок зустрілися з "живою легендою", народним депутатом СРСР Пашою Ангеліною. Вона роз'яснила, що всі вільні їхати в будь якому напрямку, але в межах України. Про повернення на батьківщину не може бути мови. Та й без того, гуртуючись по кілька родин, люди виїздили назад - на захід. Додому!

Назад їхали, хто як ніг. Допомогали один одному - всі ж свої - лемки. Покидали все, що привезли з собою. Брالی лишень стільки добра, скільки могли занести. "То ніч, жеби додому пустили, а там, дасть Пан Біг, - якось воно буде" (спідкр. Ред. "Б").

До західних областей добиралися по три місяці. Хто до Львова,

хто - до тодішнього Станіслава, Тернополя - аби ближче до кордону.

"Вже купили воза. Лаштувалися додому. Пішли з кумом торгувати коня на базар, але того дня не втругували. Чи то в ціні не зійшлися, чи то у виборі. А на другий день поверталися ті, що перші справилися, розказували: "До границі доїхали, а далі не пустили. Сказали повертати назад, бо ще заарештують!". Воза потім продали..."

"Українці, які переселилися на Україну, здебільшого оселилися у Волинській, Львівській, Тернопільській, Івано-Франківській, Рівненській і Миколаївській областях, але тепер проживають найще в усіх областях України, навіть в Крину. Всі вони стали рівноправними синями... беруть активну участь..." - пише М. Щирба в "Українському календарі" на 1975 рік (ходить о календар УСКТ - Ред. "Б"). Щось подібне кажуть й інші шановні видання. Але чому ж зановчують, яку довгу й тяжку дорогу пройшли ті щирі, доброзичливі люди, щоб стати "рівноправними синями" (підкр. "Б").

А десь там, серед донецького степу, згинув старий церковний дзвін. Ніхто про нього й не згадав. То був початок кінця самотньої гілки українського народу - лемків.

Юрія НЕСТЕРЯК

* ЖУГРЮТ ДЖЕРЕЛА *

Розпочыване цикль публікацій - передруків зо старьж, ніцно надгрывеньж зубон часу вьданы. Наша писана культура - такой доцна забыга, прото на мене надію, же сртіме ся з полном акцептаційом Чыгачів однісній заповідженого.

На початок дарусе Вашій увазі репортаж сперед 125 такой років, пера Владімірія Шавінського - лікаря по професії, журналісты з замилуваня. Є він автором численньж дописив, які друкували ся в пресі обох боків Карпат, з Відньом і Петербургом на антиподах. Предметовий допис помістило львівське "Слово" (33-38/1877). Його актуальність видіти нож в аспекті днешньої братобійчої війны понедже Сербани і Хорватани, в котрій не стоїне по жадній зо сторін; лем зо смутных заангажуваньон позеране, як - тепер уж по дурниці - проливат ся славянска кров.

Іщы два слівця о авторі допису. Вродил ся в Клиніківці 1853 рока, внер во Відні в 1913 р. Перед смертю взяв з Клиніківкы грудку рідной землі. Чуєне ся в обовязку паннати о ним роду нашоу лемківскому продолжыти. Він бо, враз і інчым творцями не лем ярчаною культуры, продолжыл наш рід.

РЕДАКЦИЯ

ВЛАДИМІР ШАВИНСКІЙ

3 записок сербського воєнного лікаря в часі послідньої війны

з Відня

Держыт вам памят влонишній нісяц червец. Вы памятае тот час, коли в філіпопольскым санджаку турецкы вйаска вырзали болгарске населіня, выгяли в пень діти, жены і старців, котры не встигли скрыти ся в горах; тысячы жен і діти продали в невольництво на рынках Малой Азії... Вам запамятал ся ден 20-го череца, коли князь черногорскій Николоай, по молебни в Цетині, возвістил героічному свойому народу о розпочаті воєнных дій против трикратно сильнішого числом неприятеля. Выдаріня, котрым на початку не придавало ся особливої важности, звернули з часом увагу Европы на славянске Полудне і, без вантпливости, выкликали в нашых грудьох глибоке сплчутя для братів нашых придушеных тяжкым ярмом турецкого варварства.

На голос князів, як еден чловец, двингул ся нарід сербскій і черногорскій против численных турецкых вйаск - і коли на Полудни перша розсвітлила ся блискавица, сплхыт кождий Славянин, одчуваючий любов і оддана своя великій вітчизні, еден зо збройом в руках в ряды славянскых добровольців, другій зо щедрым даром на ціль освободжыня Славян - невольників.

Та неодолага, тотя цивілізувана Европа, дізнавшы ся, што полудньовий Славянин обатурил ся і одважыя на борбу, за ним вступили ся єдноплемінны братя - не хотіла попереати той борбы за правду і чловечы права, і нашли ся аж і такы, котры почувли в собі потребу дальше боронити варварство; і так єдны грошни підтримували турецке правительство другы зас зорганізували так звану *legion étrangère*, складаючу ся фактычн лем з Поляків і Мадярів. Хоц перевага силы неприятельской побідила, не тратиме слів над ренегатами цивілізації. Нам остає потіха, што мане ішы засобы для

обороны границі цивілізації, мане засобы, штобы зніщыти мрії о одновліно історичного блеску імперії Османів.

Перша вістка о битві нашых вйаск з неприятельскыма розбудила во мі почутя обовязку, вынікаючого з вітчизняной любови, - розбудила во мі ничым не усмирєне прагніня: на міру слабых моіх сил, принести свої услуги в жертву великій ідеі. Радувало ся моє серце, што, закінчывшы студії медицины, найперше на тім поли могу выявити діяльність в службі братям. Я николи в моім жыттю не чул ся більше задоволєным і щасливым як втovsky. Мене розносила тотя мьсель, што я находил ся буду на тых полях, де кров проливат ся за свободу Славян.

То была пятниця. Парова шьф одходила до Пешту рано в неділю. Мі барз долгым здавал ся тот час - я чымскорше хтіл находити ся в місци своего назначыня; та судженым было ішы більше як добу провєсти в австрийскій столиці з мрянями о битвах, о прекрасным сербскым краю і о бодрым його народі... Його думы і шугайскы пісні жьвійше, нич передтым, промовляли до мойой душы; його героі, як: Стефан Урош III Вук Бранкович, Георгій Черний - в піснях сербскых вічно жьвы, вічно свій нарід до борбы ободрючы, розбуджували во мі пошану для них самых і для їх потомків.

Ранне сонце златило горьзонт, коли я выжджал зо столиці. Трафילה ся мі, гу великому мойому задоволю, курьєрска шьф, на котрий я одплнул до Пешту.

На шьфі, в каютах, як і в гостинній сали, находило ся значне число пасажьрів, выбераючых ся переважно лем в прекрасну околицю нашой столиці; як уж ввошло в традицію - неділяны такой цілы родины найдеш поза Відньом.

Інтересуюче, захоплюче студіум, коли смотриш на веселы лица тых "выхідців", зачерплючык веселіст свою з прекрасной природы, котра іх зо вшыткых сторін окружала... І я так запрагнул захоплювати ся чудесами розпристертой передомном природы.

(Продолжыня в наступных номері)

Кед щиро прагнете
жебы:

на Ваше весіля
на хрестини, Причастя Ваших діти,
на вшелеякы більшы гостини
з нагоды річниц, керметів, одомашів
зышли ся выштыкы запрошены гости,

жадна стара, ци нова
просатарска форма
не розвяже Вам той
квести ліпше, як:

З А П Р О Ш Ы Н Я

ВЫКОНАНЫ В РЕДАКЦИИ
"ВЕСИДЫ"

Недалеко уж і час Святюк (карнавалу),
отже і - Новорічных забав;

памятайте, ^{не} звлікайте
замовліня ^{на} запрошыннн

враз з потрібными персоналіями, околнч-
ностьовыми даными присылайте на адрес:

Redakcja "BESIDA", 33-380 KRYNICA
skr. poczt. 123

М Ы С Л И

(з календаря "Лемка" на 1935 р.)

Глупого люде шануют і поважают - кед нас пол-
ний нішок, мудрого за нич мают, - як бідний.

* * *

Легше быти мудрым для інчк - як для себе.

* * *

Дивне, же на світі є дуже мудрык діти, а му-
дрык дорослык мало.

* * *

Повісти дуже парома словами - то є мудріст.

* * *

Мудріст приходит чловекови з рокани. Але не
кождий мудрий - хто нас боруду.

* * *

Ліпше быти мудрым в гунци - як глупавым в ре-
веренді.

МАКСИМ І КЛИМ

- Як ся ти жье, Кли-
ме, зо свіжою женою?

- Ах, яка она мудра,
повідам ти Максим, нас
розуна за двох!

- Но, то всамраз же-
на для тебе.

*

По роках Максим вер-
тат в свої рідны сто-
роны, є уж в Горлицях
на автобусовой стаціі,
кус призабыл си в якык
реаліях жье, просит в
касі білет до Устя Ру-
ского.

- Нена Усьця Рус-
кего - чус в одповіді.

- Як то нема!?

- Єст тилько Усьце
Горлицке.

Аа! Та най буде до
Устя Горлицкого, я і
так выєяду в Устю Ру-
ским.

*

Климови не старчы-
ло ренты до "першого"
і хтіл ся зайнати на
піл етату в креницкым
готели "Бельведер". Ур-
ядник дал му вшелеякы
звіданя, медже інчыми
і таке:

- Ци знате дякїя
язык вібчїя?

- Знам, - польскїя.

надіслал і.Косовскїя

Чытайте,
давайте чытати
родині і сусідам

НАШУ
"БЕСИДУ".

СПОНАГАЙТЕ НАШЫ
НАРОДНЫ ДУЖЫНЯ
СЕРЦЬОМ І ЩЕДРОМ
РУКОМ

Наше банкове конто:
ZARZAD GLOWNY
STOWARZYSZENIA LEMKOW
PKO LEGNICA
№ 39518-75893-132
з дописком: "Ротос
на wydawnictwo"